

DE DEKENS VAN HET KATHEDRAAL KAPITTEL VAN DOORNIK (1146-1179 ; 1225-1252)

C. VLEESCHOUWERS

Van in het najaar van 1147 tot aan zijn bisschopsverkiezing in 1166¹ wordt één deken-priester, genaamd Walter, betuigd in een menigvuldigheid van oorkonden, waar hij soms als getuige, soms als oorkonder optreedt². Deze continuïteit der vermeldingen van Walter als deken én als priester van tijdens Anselms episcopaat wordt onomstotelijk bewezen door een uitspraak uit 1169 van

1. Bisschop Gerard (1148 - † 14.7.1166) wordt opgevolgd door Walter, verkozen 1166, na 14 juli ; gewijd 1167, vóór 30 april ; pauselijk bevestigd 16 maart 1168 ; overleden 19 augustus 1172. - Zie C. VLEESCHOUWERS, *Chronologische problemen aangaande de bisschoppen van Doornik (1146-1218) : episcopaatsjaren en jaartijl. Handelingen van het Genootschap «Société d'Emulation»*, dl. CXVII, 1980, blz. 5-55.

2. Onder bisschop Anselm (10 maart 1146 - 24 augustus 1148) trad deken Walter nog niet op in volgende oorkonden : *Doornik, 1146, epact 17* (A. d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin de Tournai*. Brussel, 1898, I, blz. 67 nr. 62) ; [s.d.] (Rijksarchief Gent, Sint-Baafsabdij, oorkonden op datum ; C.P. SERRURE, *Cartulaire de Saint Bavon à Gand (655-1255)*. S.l., s.d. [Gent, 1836-1840], blz. 38-39 nr. 33) ; [s.d.] (E. HAUTCŒUR, *Cartulaire de l'église collégiale de Saint-Pierre de Lille*. Rijsel, Parijs, 1894, I, blz. 35-36 nr. XXVI) ; [s.d.] (*Histoire chronologique et abrégée de l'abbaye de Phalempin depuis l'année MXXXIX (Dancoisne-Denis du Péage)*, P.J. nr. 6) ; *Doornik, 15 juli 1147* (Rijksarchief Gent, Abdij Drongen, cart. 6, f° 26 v° ; cart. 7, f° 67 v° - 68 r°). - Deken Walter trad wél op in de twee volgende oorkonden van bisschop Anselm : [kort na 15 juli 1147] (Rijsel, A.D.N., 38 H 26/93) ; *Doornik, 1147, indictie 11*

De dekens van Doornik

(na 1 september) (Atrecht, A.D. Pas-de-Calais, 9 J («Guiman de l'évêché»), f° 172 v° - 173 r° nr. 576 (De traditie van deze oorkonde in het cartularium van Sint-Vaast-Atrecht (Atrecht, Bibliothèque Municipale, hs. 1266, f° 29 v°) laat de getuigen vallen). - Onder bisschop Gerard (verkozen 1148, gewijd 1149, vóór 29 mei - † 14 juli 1166) werd deken Walter als priester betuigd in volgende oorkonden : 1149, *indictie 12* (d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin de Tournai*, I, blz. 72-73 nr. LXVII) ; 1149 (Rijksarchief Doornik, Cartulaires, 68, f° 22 v° - 23 r° ; 71, f° 1 r° ; 73, f° 1 r° ; 70, f° 85 v° - 86 r°) ; 1150 (Rijksarchief Gent, Sint-Pietersabdij, oorkonden op datum (anno 1140) ; A. VAN LOKEREN, nr. 241). - Deken Walter oorkondde in 1150 zelf en onderschreef als eerste van de ambtsdragers-priesters (Rijksarchief Gent, Sint-Pietersabdij, oorkonden op datum ; VAN LOKEREN, nr. 242). Verder onderschreef deken Walter als priester in 1152 (d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin de Tournai*, I, blz. 78-79 nr. 74) en 1153 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 19 v° - 20 r°). Hij oorkondde zelf weer in 1156 (Rijsel, A.D.N., 27 H 16/207) en onderschreef in 1156 (*Histoire chronologique.. Phalempin (Dancoisne-Denis du Péage)*, P.J. nr. 8) en 1157 (*Ibidem*, P.J. nr. 9, met foutieve lezing : «S. Galteri diaconi» in plaats van «S. Galteri decani»). De plaats na de bisschop en vóór de proost en cantor laat geen twijfel. Trouwens, samen met Gossuinus en Simon worden zij allen als *presbyterorum* omschreven), in 1157 (Reims, Bib. Municipale, MS. 1602, f° 212 r°), terug in 1157 (*Ibidem*, f° 219 r°), op 30 juni 1159 (Rijksarchief Gent, Sint-Baafsabdij, oorkonden op datum ; SERRURE, *Cartulaire Saint Bavon*, blz. 45 nr. 40), in 1159 (Rijsel, A.D.N., 10 H 8/83), nog in 1159 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 18 r° - v°). Deken Walter oorkondde in 1159 (J. VOS, *L'abbaye de Saint-Médard ou de Saint-Nicolas-des-Prés près de Tournai*. II. *Cartulaire. - Mémoires de la Société Historique et Littéraire de Tournai*, XII, 1873, blz. 38-39 nr. 19). Deken Walter onderschreef oorkonden van bisschop Gerard op 1 mei 1160 (Rijksarchief Gent, Abdij Drongen, Cart. 6, f° 26 v° - 27 r° ; cart. 7, f° 68 r°), in 1160 (Rijksarchief Bergen, Cartulaires, 12, f° 132 r° - v°), in 1163 viermaal (d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin*, I, blz. 100, nr. 97) ; (Rijksarchief Brugge, blauw nummer, 7342) ; (Ch. DUVIVIER, *Actes et documents anciens intéressants la Belgique*. Brussel, 1898, blz. 329-330) ; (Rijksarchief Kortrijk, Kerkarchief Harelbeke, nr. 1542, f° 117 v° ; ed. J. FERRANT, *Esquisse historique sur le culte et les reliques de Saint Bertulphe de Renty en l'église d'Harlebeke. - Annales de la Société d'Emulation*, 5e reeks, XLVIII, Brugge, 1898, blz. 88), in 1164 (Rijsel, A.D.N., 38 H 2/12), in 1165 viermaal (Rijksarchief Kortrijk, Kerkarchief Harelbeke, nr. 1542, f° 117 v° ; ed. J. FERRANT, *Les reliques de Saint-Bertulphe*, blz. 88-89) ; (F. d'HOOP, *Recueil des chartes du prieuré de Saint-Bertin à Poperinghe*, Brugge, 1870, blz. 18-19 nr. 18) ; (d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin de Tournai*, I, blz. 101-102 nr. 99) ; (Rijksarchief Brugge, blauw nummer 6652). Ook in ongedateerde oorkonden van deze bisschop trad deken Walter op (Rijksarchief Gent, Sint-Baafsabdij, oorkonden op datum ; SERRURE, *Cartulaire Saint Bavon*, blz. 42 nr. 37) ; (Rijksarchief Gent, Sint-Pietersabdij, oorkonden op datum ; VAN LOKEREN, nr. 247) ; (Rijsel, A.D.N., 38 H 26/94) ; (Rijksarchief Gent, Sint-Pietersabdij, oorkonden op datum (ca. 1161)) ; (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 19 r° - v°) ; (Rijsel, A.D.N., 12 H 1, f° 25 v°) ; (Rijsel, A.D.N., 12 H 2, f° 70 r° - v°) ; (Rijsel, A.D.N., 12 H 2, f° 76 v° - 77 r°). Tenslotte oorkondde deken Walter zelf in naam van het Doorniks kathedraal kapittel twee ongedateerde oorkonden (J. VOS, *L'abbaye de Saint-Médard*, II. *Cartulaire*, blz. 37 nr. 18) ; (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 24 v° - 25 r°).

bisschop Walter zelf : *Et quia Tornaco absens erat episcopus (= Anselm), per manum nostram, qui tunc temporis ecclesie decanatum tenebam, et postea divino favore in presulem promotus sum, ... quod etiam ipse episcopus Ansellus postmodum rediens, nobis presentibus, viva voce confirmavit*³. Er kan geen de minste twijfel bestaan aan het feit dat van tijdens Anselms bewind tot in 1166 één kapitteldeken Walter optrad en dat deze deken priester was⁴.

Two auteurs hebben een poging gewaagd om deze kapitteldeken Walter nader te identificeren. J. Vos⁵, hierin gevolgd door J. Warichez⁶, deelt ten onrechte de ambtsperiode van de Doornikse kapitteldeken Walter (1147-1166), die nadien bisschop van Doornik (1166-1172) werd, op in twee periodes onder twee succesieve dekens, beiden Walter genaamd. In een eerste periode zou Walter I van Chièvres deken zijn geweest van omstreeks 1148 tot zijn overlijden op 17.3.1154. Deze kapitteldeken zou volgens Vos geen priester zijn geweest⁷. In een tweede periode zou Walter II, zoon van «Alain de Tournai», als deken zijn opgevolgd in de jaren 1154 tot 1166. Deze tweede kapitteldeken genaamd Walter zou Gerard (1148-1166) als bisschop van Doornik hebben opgevolgd.

De recente historiografie van Walter van Marvis, bisschop van

3. A. d'HERBOMEZ, *Chartes de l'abbaye de Saint-Martin de Tournai*, I, blz. 109-110 nr. 106.

4. Wij sluiten ons derhalve aan bij de *Gallia Christiana*, III, Parijs, 1725, kol. 248 C en bij J. LE MAISTRE d'ANSTAING, *Recherches sur l'histoire et l'architecture de l'église cathédrale de Notre-Dame de Tournai*. Doornik, II, 1843, blz. 176 die slechts één kapitteldeken Walter voorzien. Weliswaar laten beiden Walters ambtsperiode slechts in 1149 aanvangen, maar zij nemen terecht aan dat het deze deken was die, na Gerard, bisschop van Doornik werd.

5. J. VOS, *Les dignités et les fonctions de l'ancien chapitre de Notre-Dame de Tournai*. Brugge, I, 1898, blz. 24, noot 3, blz. 27-28 (Walter I Chièvres) en blz. 29-30 (Walter II).

6. J. WARICHEZ, *La cathédrale de Tournai et son chapitre*. Wetteren, 1934, blz. 75 (le doyen Walter de Chièvres († 17 mars 1154)).

7. J. VOS, *Les dignités*, blz. 27 : «(Walter I de Chièvres) n'était pas prêtre» ; blz. 29-30 : Walter II, zoon van «Alain de Tournai» (1154-1166) ; blz. 30 : «Walter II devint évêque de Tournai en 1166».

Doornik van 1219 tot 1252⁸, heeft duidelijk aangetoond dat het deze bisschop was die tot de familie de Alaing behoorde⁹. Vos vergiste zich bijgevolg door de bisschop Walter van 1166 tot 1172 te verbinden met de familie d'Alaing waarover hij in het *martyrologium refectorii*¹⁰ gegevens vond die in feite sloegen op Walter van Marvis.

Vos had evenmin gelijk door de obit op 17 maart van *magister Galcherus de Cirvia, levita, huius ecclesie decanus*¹¹ te verbinden met de *hypothetische* kapitteldeken Walter I die van 1148 tot zijn dood op 17 maart 1154 in functie zou zijn geweest. Immers, wij benadrukten hoger dat Walter, deken van 1147 tot 1166 en nadien bisschop tot 1172, reeds als deken priester was en niet *levita*¹². Magister Galcherus de Cirvia of Gaucher de Chièvres hoort bijgevolg niet thuis bij de 12de-eeuwse Doornikse kapitteldekens.

Uit het oorkondenmateriaal blijkt dat magister Galcherus de Cirvia als *kanunnik* van O.-L.-Vrouw-Doornik betuigd werd tussen augustus 1226 en augustus 1238¹³. Hij overlijdt op een 17de

8. P. DECLERCK, *Walter van Marvis*. - *Nationaal Biografisch Woordenboek*, 3, 1968, kol. 935-936.

9. Zijn vader Walter overleed op een 9e juli, zijn moeder Mainsendis op een 14e september, zijn broer Jan op een 18e maart en zijn zuster Emma op een 10e december (P. DECLERCK, *op.cit.*).

10. Kapittelarchief Doornik, register 83.

11. Rijksarchief Doornik, Obituaires, 52, f° 67 v°; Kapittelarchief Doornik, register 83, f° 32 r°.

12. Zie onze kritische randbemerking bij de betekenis van de opdeling der lijsten van onderschrijvers in oorkonden van het Doorniks kapittel volgens ontvangen wijdingen, *infra* noot (18).

13. *Doornik*, 17.8.1226 (Rijsel, A.D.N., 27 H 17/258); 15.5.1228 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 54 v°); april 1229 (Rijsel, A.D.N., 38 H 14/50; I. de COUSSEMAKER, *Cartulaire de l'abbaye de Cysoing et de ses dépendances (867-XVIIIe s.)*, Rijsel, 1883, blz. 124-125 nr. XCIV leest ten onrechte *Willelmus decanus*); 13.5.1230 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 70 r°; Cartularium D.4, f° 88 r°); juli 1230 (Rijksarchief Doornik, Cartulaires, 75, f° 119 v° - 120 r°); januari 1231(n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 14 v°; Rijsel, A.D.N., 12 H 1, f° 41 v°); januari 1231 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 86 r° - 87 r°); januari 1231 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 87 r° - v°); 21.6.1238 en 14.8.1238 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 13 r° - v°; Rijksarchief Doornik, Cartulaires, 68, f° 29 r° - v°).

maart blijktens het obituarium van het Doorniks kapittel, waar zijn obit o.i. echter is toegevoegd, wat zijn dood na 1230-1233 plaatst¹⁴. Zijn obit leert ons ook dat hij als kapitteldeken is overleden, in tegenstelling bvb. met magister *Nicholaus dictus Bucials* die op 14 mei wordt herdacht als *huius ecclesie quondam decanus*¹⁵. Ook deze obit is een additie van na 1230-1233. Dat magister Galcherus de Cirvia als *levita* toch kapitteldeken werd, was niet normaal : zo moest bisschop Stefaan in 1192 de aartsbisschop van Reims aanschrijven ten voordele van Arnulf, de toenmalige Doornikse kapitteldeken, opdat de aartsbisschop niet al te streng de voorschriften, volgens welke een kapitteldeken priester moest zijn, zou toepassen en nog enig uitstel zou gunnen voor de priesterwijding van deken Arnulf¹⁶. Korte tijd later kon bisschop Stefaan aan het Doornikse kathedraal kapittel schriftelijk¹⁷ de instemming van de aartsbisschop melden met een uitstel van Arnulfs priesterwijding¹⁸.

14. C. VLEESCHOUWERS, *Het oudst bewaarde martyrologium-necrologium van het kathedraal kapittel van O.-L.-Vrouw-Doornik* (Rijksarchief Doornik, *Obituaires*, nr. 52). - *Archief- en Bibliotheekwezen in België*, XLIX, 3-4, 1978, blz. 603.

15. Rijksarchief Doornik, *Obituaires*, 52, f° 75 r°.

16. J. DESILVE, *Lettres d'Etienne de Tournai*. Valenciennes, Parijs, 1893, blz. 308-309 nr. CCXLIX.

17. *Ibidem*, blz. 311 nr. CCLI.

18. Deken Arnulf verklaarde zelf op 18 oktober 1196 (Kapittelarchief Doornik, *Cartularium C.3*, f° 34 v° - 35 v° ; *Cartularium D.4*, f° 85 v° - 86 r°) reeds 22 jaar kanunnik van O.-L.-Vrouw-Doornik te zijn, dus vanaf 1174. Bij de niet-diakens, kanunniken van Doornik, duikt als vierde-laatste onderschrijver in 1175 Arnulf op (Rijksarchief Brugge, blauw nummer 7344). Spoedig begon zijn loopbaan, eerst als aartsdiaken, van eind 1177 tot eind 1179, en dan als kapitteldeken van 1181 tot maart 1212. - Terloops willen wij hier wijzen op de moeilijkheid om de lijsten van onderschrijvers in het Doorniks kapittel in het laatste kwart der 12e eeuw correct te interpreteren volgens hun indeling der onderschrijvende kanunniken in *presbiteri*, *diaconi* en *subdiaconi*. Immers van 20 december 1177 (Rijksarchief Gent, Sint-Pietersabdij, oorkonden op datum ; VAN LOKEREN, nr. 330) tot 1179 (na november) (Rijsel, A.D.N., 38 H 71/336) prijkt aartsdiaken Arnulf systematisch na bisschop en deken bij de *presbiteri* ! Ook als kapitteldeken, van 1181 (Kapittelarchief Doornik, *Cartularium C.3*, f° 29 v° - 30 r°) tot bvb. 17 november 1189 (Kapittelarchief Doornik, *Cartularium C.3*, f° 30 v°), prijkt hij bij de *presbiteri*. Het is derhalve onontbeerlijk deze lijsten van onderschrijvers anders te interpreteren : blijkbaar hebben zekere functies de voorrang in de hiërarchie der onderschrijvers en geldt de opdeling naargelang de ontvangen wijdingen slechts wanneer de hogere ambten (bvb. de deken en de aartsdiaken) opgesomd zijn.

Daar magister Galcherus de Cirvia nog als kanunnik betuigd wordt op 14 augustus 1238, kan zijn overlijden ten vroegste op 17 maart 1239 vastgelegd worden. Hoe staat het met de kapitteldekens in de periode, waarin magister Galcherus de Cirvia als kanunnik is betuigd? Een *Walterus* treedt op als deken van 1226 tot 1230¹⁹ en blijkt *Walterus de Guzia* te heten, althans op 31 juli 1230. J. Vos voorzag hier deken Walter III Pickete, die op 1 februari 1231 zou zijn overleden²⁰. Op 1 februari²¹ werd inderdaad *magister Walterus Pikette, decanus Tornacensis* herdacht. Ook hier, zoals bij *magister Galcherus de Cirvia* op f° 67 v°, betreft het o.i. een additie van na 1230-1233 in het obituarium. Met andere woorden: magister Walter Pikette kan niet van 1226 tot 1230 deken geweest zijn zoals Vos het voorstelt, gezien het om een additie gaat in het omstreeks 1230-1233 opgestelde obi-

19. Op 25 maart 1226 (n.s.) (Rijsel, A.D.N., 3 G 9/96 A) zegelde deken Walter een transfix-oorkonde. Verdere vermeldingen van deken Walter zijn: 22 juni 1226 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 63 r° - v°); 1226 (J. VOS, *L'abbaye de Saint-Médard. II. Cartulaire*, blz. 176, nr. 99); maart 1227 (n.s.) (ibidem, blz. 186-187, nr. 106); februari 1228 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 75 v°); 10 maart 1228 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 72 v°); 15 mei 1228 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 54 v°); 8 januari 1229 (n.s.) (d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin*, I, blz. 341-342, nr. 335); 8 januari 1229 (n.s.) (d'HERBOMEZ, *Chartes de Saint-Martin*, I, blz. 343-344, nr. 336); april 1229 (Rijsel, A.D.N., 38 H 14/50; ed. I. de COUSSEMAKER, *Cartulaire de Cysoing*, blz. 124-125 nr. XCIV geeft ten onrechte *Willelmo, decano* aan: er staat tweemaal in het origineel slechts de initiaal W.); 1230 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 41 v° onderaan); 31 juli 1230 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 51 v°: hier heet de deken uitdrukkelijk *Waltero de Guzia, decano*); 27 september 1230 (Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 64 r° - v°).

20. De verwijzing bij VOS, *Les dignités*, blz. 48 noot (2) voor een oorkonde van 1225 naar Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 157 klopt niet; de oorkonde van 3 december 1227 (VOS, o.c., blz. 51: Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 48 r°) vermeldt geen kapitteldeken; de oorkonde van 1229 (VOS, o.c., blz. 51 noot (2): Kapittelarchief Doornik, Cartularium D.4, f° 231 v° - 232 r°) is in feite van 29 april 1329; de oorkonde van juni 1231 (VOS, o.c., blz. 51 noot (3): Kapittelarchief Doornik, Cartularium C.3, f° 68 r° - v°; Cartularium D.4, f° 61 r°) vermeldt reeds Nicolaas Buchiau als kapitteldeken. In feite herhaalt VOS, blz. 51 (laatste 4 rr. tekst) en blz. 52 (eerste 2 rr. tekst) onder kapitteldekens Nicolaas Buchiau het regest van dezelfde oorkonde, ditmaal als vindplaats van deken Buchiau.

21. Rijksarchief Doornik, Obituaires, nr. 52, f° 60 v°.

tuarium²². Van januari 1231 tot september 1237 trad, blijkens oorkonden, *magister Nicholaus dictus Bucials* op als kapitteldeken van O.-L.-Vrouw-Doornik²³. Tevoren was hij scholaster in het kapittel²⁴. Volgens Vos' gegevens overleed hij op 14 mei 1238. Hoger wezen wij er reeds op dat ook zijn obit in het obituarium van het Doorniks kathedraal kapittel toegevoegd is na 1230-1233. Na Nicolaus Buchiau trad op 16 januari 1238 (n.s.)²⁵

22. Zie over de redactie van het oudste obituarium van O.-L.-Vrouw-Doornik en de datering der addities: C. VLEESCHOUWERS, *Het oudst bewaarde martyrologium-necrologium*, blz. 589-601; 603.

23. Januari 1231 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 87 r° - v°); 30 april 1231 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 52 v° - 53 r°); 16 mei 1231 (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer, Trésor de Flandre, 1e reeks, nr. 1734); juni 1231 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 68 r° - v°; D.4, f° 61 r°); november 1231 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 74 v° - 75 r°); 1231 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 24 r°); maart 1232 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 120 v° - 121 r°); 10 maart 1232 (n.s.) (Rijksarchief Doornik, Cart. 71, f° 41 v° - 42 v°); mei 1232 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 94 r°); 23 mei 1232 (Rijsel, A.D.N., 38 H 65/323; Nicolaus, samen met de aartsbisschop van Reims, heten er *generales administratores* van de abdij van Cysoing); juli 1232 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 75 r° - v°); 27 oktober 1232 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 25 v° - 26 r°); januari 1233 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 52 r° - v°); 8 maart 1233 (n.s.) (Rijksarchief Kortrijk, Archief O.L.V. kerk Kortrijk, nr. 1 (= *Liber foundationis*) (STEIN nr. 4291: XIVde eeuw), f° 62 v°; Kortrijk, Stadsbibliotheek, Documenta capituli B.M.V., V (STEIN nr. 4291: XVIIIde eeuw), p. 315; MUSSELY-MOLITOR, *Cartulaire Notre-Dame de Courtrai*, blz. 70 nr. LXVIII gaf naar de *Documenta capituli* uit, waar A., *decanus et quod cum eo est capitulum Tornacense* staat (bijgevolg naar de 18de-eeuwse compilatie), in plaats van naar het 14de-eeuwse *Liber Foundationis* waar duidelijk N., *decanus et quod...* vermeld is); april 1233 (HAUTCŒUR, *Cartulaire Saint-Pierre de Lille*, I, blz. 219-220, nr. CCLIII); augustus 1233 (ed. ibidem; Rijsel, A.D.N., 16 G 34/315); 14 mei 1233 (Rijsel, A.D.N., 38 H 65/323); oktober 1233 (Kapittelarchief Doornik, Cart. B.2, f° 2 r° - v°); 31 mei 1234 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 51 r°); 12 december 1235 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 73 r°); maart 1237 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 205 r° - v°); 2 september 1237 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 15 r°). - Het reglement voor de leprozerij van Val d'Orcq uit juni 1237 (Kapittelarchief Doornik, Cart. F.6, f° 32 r° - 33 v°) leest duidelijk *Nous doyens et li capites de Tournay* en niet *Nicholes doyens* zoals verkeerdelijk uitgegeven bij A.-P.-V. DESCAMPS, *Notice sur Walter de Marvis, évêque de Tournay*. - *Mémoires de la Soc. hist. et litt. de Tournai*, I, 1853, blz. 283 (Appendices nr. XLVII).

24. Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 52 v° - 53 r° (30 april 1231): *N(icholaum) decanum, tunc scolasticum*.

25. Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 72 v° - 73 r°.

weerom een deken W. op in een erg korte ambtsperiode, aangezien van 1239 tot 1241 een deken N. wordt vermeld²⁶. In 1244 en 1245 wordt een deken Walter betuigd²⁷, die zoals verder uiteengezet zal worden moet vereenzelvigd worden met Galcherus de Cirvia. Vanaf 29 januari 1246²⁸ staat het vast dat de dan betuigde kapitteldeken Walter gelijk is aan Walter van Croix of de Mandra²⁹, die later in 1252³⁰ bisschop Walter van Marvis zou

26. Februari 1239 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 64 v° - 65 r° ; cart. D.4, f° 122 r° - v° ; VOS, *Les dignités*, blz. 53 citeert ten onrechte deze oorkonde als bewijs voor deken *Walter IV de Croix*, die na Walter van Marvis bisschop van Doornik werd) ; april 1239 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 52 v° - 53 r°, onderaan) ; 4 november 1240 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 57 r° - v° ; f° 62 r° - v° ; Th. LUYKX, *Johanna van Constantinopel, Gravin van Vlaanderen en Henegouwen*. Antwerpen-Utrecht, 1946, blz. 587-588 nr. LX ; orig.: Rijsel, Centre hospitalier, Hôpital N.-D. Comtesse, nr. 18) ; 1 februari : 1241 (n.s.) (Rijsel, Centre hospitalier, Hôpital N.-D. Comtesse, nr. 20).

27. Januari 1244 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 60 r° - v°) ; 11 juli 1244 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 70 r° - v° ; Rijksarchief Gent, Sint-Baafsabdij, oorkonden op datum) ; 17 oktober 1244 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 70 r° - 71 r° ; Rijksarchief Gent, Sint-Baafsabdij, oorkonden op datum) ; november 1244 (Kapittelarchief Doornik, Cart. C.3, f° 69 v° - 70 r°) ; maart 1245 (n.s.) (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer, Trésor de Flandre, 1e reeks, nr. 2058 ; LUYKX, *Johanna van Constantinopel*, blz. 610-612 nr. LXXIX) ; juni 1245 (Rijksarchief Gent, Sint-Baafsabdij, oorkonden op datum).

28. 29 januari 1246 (n.s.) (M. VANHAECK, *Cartulaire de l'abbaye de Marquette*. Rijsel, 1937, I, blz. 123 nr. CXXXIV : *Johannes de Mandra, nepos viri venerabilis W(alteri), decani ecclesie Tornacensis*) ; april 1247 (Rijsel, A.D.N., 31 H 13/183 A ; E. HAUTCEUR, *Cartulaire de l'abbaye de Flines*. Rijsel, I, 1873, blz. 70-71 nr. LXXVII) ; april 1248 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 79 v° - 80 r°) ; 14 juli 1248 (Ibidem, f° 172 v° - 173 r°) ; 22 augustus en 14 september 1248 (Rijsel, A.D.N., B 1018) ; 2 juli 1249 (Rijsel, A.D.N., 38 H 15/58 : de COUSSEMAKER, *Cartulaire de Cysoing*, blz. 148-151 nr. CXIX dateert foutief op 8 juli 1249 en lost ten onrechte de initiaal W. op als *Willelmus decanus ecclesie Beate Marie Tornacensis*, daarin gevolgd door de *Répertoire numérique* der reeks H, deel 2 in de Rijzelse A.D.N.) ; 14 juni 1250 (HAUTCEUR, *Cartulaire Saint-Pierre de Lille*, I, blz. 335-337 nr. CCCCXXXI geeft (blz. 336 noot 1) de datum 7 juni 1250, één dinsdag te vroeg) ; februari 1252 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. A.1, f° 71 r°).

29. Op 30 september herdenkt het obituarium van het Doorniks kapittel de familie van bisschop Walter de Croix : *obitus Eustacii de Mandra, militis, patris, et Mathildis, matris domini Walteri Tornacensis episcopi, Egidii de Mandra, Egidii de Crois, militum, et Johannis de Crois, fratrum dicti domini episcopi* (Rijksarchief Doornik, Obituaires, nr. 52, f° 93 r°). - E. WARLOP, *De Vlaamse adel voor 1300*. Handzame, 1968, II, Bijlagen, band I, blz. 371, nr. 142/7 en blz. 374 (geslacht «Mandre»).

opvolgen. Immers, er wordt in die oorkonde van 29 januari 1246 gewag gemaakt van *Johannes de Mandra, nepos viri venerabilis W(alteri), decani ecclesie Tornacensis*.

Van magister Galterus de Cirvia zagen wij hoger optredens als kanunnik van augustus 1226 tot augustus 1238. Dat hij op 16 januari 1238 (n.s.) zou optreden als kapitteldeken en op 21 juni en 14 augustus 1238 weer gewoon kanunnik zou zijn, lijkt ons uitgesloten daar het Doorniks obituarium niet gewaagt van *magister Galcherus de Cirvia, levita, huius ecclesie quondam decanus*, wat deze toestand zou weergeven. Zo immers wordt deken Buchiau omschreven, die blijkbaar als kanunnik en niet als deken is overleden. Als de deken W. van 16 januari 1238 niet de Cirvia was, kan het enkel Walter Pikette zijn geweest die op een 1e februari overleed (1238 of 1239) en opgevolgd werd door een deken N. vanaf vermoedelijk februari 1239. Dan resten er, om de ambtsperiode als kapitteldeken van *magister Galcherus de Cirvia* te omschrijven, enkel de jaren 1244 en 1245 over, vóór januari 1246, wanneer de kapitteldeken duidelijk de latere bisschop Walter de Croix is.

30. Walter de Croix, bisschop van Doornik (1252 - †24.11.1261 aldus STRUBBE-VOET *De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden*. Antwerpen, Amsterdam, 1960, blz. 247). Rijksarchief Doornik, Obituaires, nr. 52, f° 101 v° herdenkt hem echter op 26 november op een ingelaste folio. Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 26 v° - 27 r° draagt een oorkonde van Walter, bisschop van Doornik, gedateerd : *anno Domini M^oCC^o LX° primo, dominica prima in Adventu Domini*, m.a.w. nog van 27 november 1261. Wat de aanvang van het episcopaat van Walter de Croix betreft wijzen wij, als bijdrage tot het dossier, erop dat op Sinksen (19 mei) 1252 bisschop Walter spreekt over *in primo et jocundo adventu nostro... post nostram consecrationem* (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 48 r° ; Cart. F.6, f° 19 r°). Een oorkonde, op het eerste gezicht van 24 maart 1252 (n.s.) (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 70 v°) hoeft niet aan hem te worden toegeschreven daar die oorkonde in feite uitgaat, op 24 maart 1242 (n.s.), van Walter van Marvis (Rijksarchief Doornik, Cart. 68, f° 23 v° - 24 r°). Op 18 juli 1252 (Rijksarchief Gent, Sint-Pietersabdij, oorkonden op datum ; VAN LOKEREN, nr. 640) treedt Walter van Croix op als bisschop en op 4 augustus 1252 (Kapittelarchief Doornik, Cart. D.4, f° 73 v°) gewaagt bisschop Walter de Croix van *W(altero), Dei gratia quondam Tornacensi episcopo*. - Verder onderzoek naar oorkonden van de beide bisschoppen zou zeker toelaten de gegevens van STRUBBE-VOET aan te vullen : september 1252 is zeker niet het tijdstip van de *verkiezing* van Walter van Croix, daar hij op 19 mei 1252 zichzelf als reeds gewijd beschouwt en (vermoedelijk) op die dag zijn installatie als bisschop kan gesteld worden.

Schematisch voorgesteld volgen de kapitteldekens van Doornik elkaar als volgt op in het tweede kwart der dertiende eeuw :

- Walter de Guzia (januari 1225 - 27 september 1230) ;
- Nicolaus Buchiau (januari 1231 - 2 september 1237) ;
- Walter Pikette (16 januari 1238) ;
- N. (februari 1239 - 1 februari 1240) ;
- Walter de Cirvia (januari 1244 - 1245) ;
- Walter de Croix (29 januari 1246 - februari 1252)³¹.

Om te besluiten herinneren wij eraan dat de foutieve voorstelling van de opvolging van de twaalfde-eeuwse kapitteldekens van Doornik bij Vos, namelijk *Letbert I le Blond* (1146 - †29.4.1148)³², *Walter I de Chièvres* (1148 - †17.3.1154)³³, *Walter II d'Alain* (1154 - bisschop in 1166)³⁴, *Letbert II* (1166 - †8.8.1179)³⁵ dient vervangen te worden door volgende lijst :

- Walter (1147 - 1166) (wordt bisschop van Doornik in 1166) ;
- Letbert de Balluel (1168 - †8.8.1176)³⁶ ;
- Letbert de Blonde (1176 - †29.4.1179).

31. Toen Walter de Croix bisschop werd, volgde *Robertus de Duaco* hem op als kapitteldeken (HAUTCŒUR, *Cartulaire Flines*, I, blz. 87-88 nr. XCV ; Rijssel, A.D.N., 31 H 75/1336 : anno 1252) : bisschop Walter getuigt zulks zelf in december 1254 (HAUTCŒUR, *Cartulaire Flines*, I, blz. 100-102 nr. CV : *Postmodum vero, cum nos in episcopum Tornacensem fuisset assumpti et vir venerabilis Robertus de Duaco factus fuisset decanus ecclesie Tornacensis*). VOS, *Les dignités*, I, blz. 55-57 voorzag ten onrechte Robert de Honnecourt als kapitteldeken van 1252 tot 1257. Robert de Honnecourt, kanunnik van Doornik en geneesheer, werd in Doornik herdacht op 20 oktober en is ten vroegste op 20 oktober 1232 overleden (C. VLEESCHOUWERS, *Het oudst bewaarde martyrologium-necrologium*, blz. 593-594).

32. VOS, *Les dignités*, blz. 24-27.

33. Ibidem, blz. 27-28.

34. Ibidem, blz. 29-30.

35. Ibidem, blz. 30-33.

36. Zie over Letbert de Balluel en Letbert de Blonde C. VLEESCHOUWERS, *Letbert de Blonde* (1146 - † 29 april 1179). *Werkelijke cumul van ambten of mythische concentratie binnen het kathedraal kapittel van Doornik ? - Huldealbum J. Buntinx* (ter perse).